

Sekuritizace migrace v EU: Případ Itálie v době vypuknutí arabského jara

ONDŘEJ KALETA

Securitization of Migration: The Case of Italy at the Outbreak of the Arab Spring

Abstract: This article presents a qualitative and empirically oriented analysis of the Italian political discourse which took place in response to the immigration wave that appeared after the outbreak of the Arab Spring in the first half of 2011. Using the concept of securitization introduced by the Copenhagen School, the author seeks to deconstruct the discursive strategy of Silvio Berlusconi's government at the time, which was intended to legitimize extraordinary reactive measures at both national and supranational (EU) levels. The author also provides an interpretation of how the Italian cabinet presented the mass influx of African migrants while exerting instrumental pressure on the EU to provide appropriate assistance to Italy. The article concludes by showing how the discourse, which was accompanied by administrative and political practices, led to an escalation of the crisis within the EU and subsequently opened up the space for a fundamental revision of the rules regarding the Schengen area.

Key words: securitization theory, immigration, Italy, political discourse, Arab Spring, Schengen area.

Revoluce a občanské protesty známé pod názvem arabské jaro z roku 2011 daly do pohybu nekontrolovatelný a dodnes neukončený proces hluboké politické, bezpečnostní a sociální transformace evropského jižního sousedství. Jeden z nejhmatatelnějších a vysoce medializovaných důsledků těchto událostí představuje bezprecedentní migrační vlna přes Středomoří, která vystavuje teritoriálně exponované členské státy EU nadměrným tlakům. To platí zejména pro Itálii, v současnosti největšího příjemce (tj. destinaci) neregulérních přistěhovalců a uprchlíků v rámci celé Unie. Navzdory historické zkušenosti s masovou migrací v době kosovské krize na konci devadesátých let minulého století přineslo arabské jaro a s ním spojená destabilizace režimů v Maghrebu a Mašreku pro tuto zemi i EU jako celek nebývalý skokový nárůst objemu přistěhovalců ze třetích zemí. Zatímco v předchozím období se jejich počet pohyboval řádově v jednotkách či několika desítkách tisíc, znamenal rok 2011 s 63 tisíci příchozími zlomový okamžik, který předznamenal současný celoevropský vzestupný trend (v roce 2014 zvolilo středomořskou „vodní“ cestu 220 tisíc osob, v Itálii se vylodilo přes 170 tisíc z nich, tedy bezmála trojnásobek rekordních hodnot z doby vypuknutí revoluce).

Kvantitativní změna však byla doprovázena také výraznou kvalitativní proměnou fungování společné migrační a azylové politiky EU. Disproporční zatížení některých členských států vyvolalo stále hlasitější volání po spravedlivém „sdílení migračního břemene“, posílení kontroly společné vnější hranice či extenzivním zapojením unijních struktur (Frontex, Europol, EASO). Migrační krize tak otevřela nové možnosti. Italská vláda premiéra

Silvia Berlusconiho zintenzivnila tlak na Evropskou komisi a Radu a požadovala celoevropské řešení nastalé situace. Ta byla prezentována jako závažná bezpečnostní hrozba a humanitární problém, který vyžaduje bezodkladné řešení. Ačkoliv pojítka migrace – bezpečnost není v evropském (a tedy ani italském) kontextu neznámým fenoménem, zvolený sekuritizační „instrumentální tah“ tehdejší italské vlády směrem k nadnárodní (komunitární úrovni) jej staví do nového světla. V souvislosti se zhoršeným bezpečnostním klimatem na Blízkém východě, zvýšeným rizikem teroristických útoků v Evropě, pokračujícím přílivem imigrantů do EU a jejich tragickým úmrtím na moři lze tudíž předpokládat, že tlak vůči unijním institucím bude i nadále pokračovat. Ostatně převládající argumentace následujících italských vlád (buť v umírněné podobě) či představitelů jiných států tzv. jižního křídla Unie (např. nedávné výroky řeckého ministra obrany P. Kammenose o vpuštění milionů přistěhovalců včetně džihádistů do EU v případě neposkytnutí finanční pomoci Řecku ze strany mezinárodních věřitelů) nasvědčují o nastolení tohoto trendu (The Telegraph 2015). Italskou reakci na vypuknutí arabského jara lze proto vnímat jako důležitý bod obratu, který akceleroval a zesílil dříve existující tendence o konstrukci EU jako „ohroženého společenství“ (*insecure community*) (Huysmans 2006) a posunul je na kvalitativně odlišnou úroveň.

Cílem následujícího textu je zachytit výše naznačený sekuritizační pohyb a interpretovat jeho bezprostřední dopady v oblasti společné migrační politiky EU. Autor si klade otázku, jakým způsobem italská vláda prezentovala masový příliv občanů třetích zemí, který měl ospravedlnit nutnost přijetí souboru odvetných opatření. Jeho ambicí je kritické uchopení legitimizačního předpolí, které sloužilo jako nástroj pro naplnění konkrétních politických cílů. Činí tak na základě rozboru a systematizace širšího politického diskurzu zachyceného převážně v italských médiích.

V první části je představeno teoreticko-metodologické ukotvení práce, po které následuje ve druhé kapitole stručné nastínění politického kontextu v Itálii. Třetí část se zabývá podrobnou rekonstrukcí a systematizací diskurzivní strategie samé. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány otázce legitimizace diskurzivních dopadů a také popisu a zhodnocení dynamiky krize a jejího vyústění v rovině odvetných opatření.

TEORETICKO-METODOLOGICKÝ RÁMEC KODAŇSKÉ ŠKOLY

V teoretické rovině tento článek vychází z tradičního konceptu sekuritizace formulovaného Kodaňskou školou (KŠ) (Buzan – de Wilde – Wæver 2005; Wæver 1995) v průběhu devadesátých let minulého století a následně široce reflektovaného řadou dalších představitelů kritických bezpečnostních studií. Otázka migrace, která náleží do tzv. sociálního sektoru bezpečnosti, se dle kodaňského schématu stává bezpečnostním tématem v okamžiku, kdy jej sekuritizační aktér (vláda, významný politik, byrokratický aparát apod.) označí prostřednictvím řečového aktu (*speech act*) za hrozbu a požaduje, aby v zájmu ochrany referenčního (tj. ohroženého) objektu došlo k přijetí výjimečných opatření, která se nacházejí „za hranou běžné politiky“. Pro úspěšné završení sekuritizačního procesu je zapotřebí, aby byl tento krok označován jako sekuritizační pohyb (*securitization move*) následně akceptován ze strany relevantního publika (Buzan – de Wilde – Wæver 2005: 29). Výsledný efekt je tudíž do značné míry podmíněn schopností aktéra správně identifikovat pocity, potřeby a zájmy recipienta sekuritizačního pohybu (Balzacq 2005: 184). Přesun daného jevu do sféry bezpečnosti tedy z velké části předurčuje způsob, jak mu čelit: je považován za hrozbu, k jejímu překonání je zapotřebí obranných prostředků a často státo-centrických řešení (Wæver 1995: 65).

Ve shodě s KŠ chápe autor bezpečnost jako specifickou formu sociální praktiky a úlohu diskurzu jako významného prostředku konstrukce společenské reality. Jeho užití má performativní účinky, které se manifestují v materiální rovině, v tomto případě v podobě spuštění reaktivních migračních opatření a dalších mechanismů na národní i unijní úrovni.

Jako sekuritizační aktér je definována Berlusconiho vláda, jež prostřednictvím řečových aktů a vlastními intervencemi moderovala celkovou imigrační debatu. Největší pozornost je přikládána představitelům „silových resortů“ a ministerskému předsedovi, kteří byli shledáni naprosto dominantními mluvčími v průběhu celého trvání krize. Jmenovitě se jedná o ministra vnitra Roberta Maroniho¹ ze strany Liga severu (LN) a ministra zahraničních věcí Franca Frattiniho², premiéra Silvia Berlusconiho a ministra obrany Ignazia La Russu³, členy nejsilnější vládní strany Lid svobody (PdL). Dále jsou zastoupena i stanoviska některých jiných politiků z vládního tábora, ovšem bez faktických exekutivních pravomocí (regionální zastupitelé, poslanci Evropského parlamentu apod.). Ačkoliv mnozí z nich zastávají extrémní pozice nacházející se mimo hlavní názorový proud, jejich výpovědi sklízí vysokou publicitu a jsou důležitým dokladem o vyhrocenosti veřejné debaty. Politická opozice a další činitelé (občanská sdružení, církve, akademická obec atd.) jsou v analytické části až na drobné výjimky kompletně vynechány. Důvod představuje zejména absence ztotožnění přistěhovalecké vlny s problematikou bezpečnosti, poměrná pasivita a nemožnost činit okamžitá politická rozhodnutí.

Z metodologického hlediska lze předkládaný text zařadit ke kvalitativnímu interpretačnímu druhu výzkumu. S ohledem na typologii případových studií představuje tzv. disciplinovanou interpretační studii, jež stojí na pomezí jedinečné a instrumentální případové studie a mimořádný fenomén zkoumá skrze existující teoretický rámec (Drulák a kol. 2008). Sekundárním podpůrným prvkem v oblasti metodologické je analýza diskurzu,⁴ který se odehrál v době eskalace krize od ledna do června roku 2011 a spoluvtvářel mediální prezentaci tématu domácímu a evropskému publiku. V něm došlo nejprve k nastolení imigračního problému, jeho vyvrcholení a posléze i k přijetí reaktivních opatření. Text mapuje výstupy politiků (tiskové konference, rozhovory, televizní vystoupení apod.) a klasické zpravodajství (články, komentáře, editoriały) dostupné ve webových archivech celostátních italských médií.

Na základě prvotní analýzy rozsáhlého souboru dat a z něj odvozených hlavních argumentačních linií došlo k identifikaci tří dominantních diskurzivních kategorií („narrativů“): kriminalizační, alarmistické a trpělivé. Jejich prostřednictvím byl poté proběhnuvší diskurz při respektování chronologie událostí rekonstruován a vyloučen.

Nejpočetnější skupinu zdrojů reprezentují velké deníky zastávající středovou pozici (*Il Corriere della Sera, La Repubblica, La Stampa, Il Sole 24 ORE* apod.), jež slouží k zachycení „mainstreamového“ pohledu na dané téma. Dále je hojně analyzován středoprávicově či konzervativně zaměřený tisk (*Il Giornale, Libero, Il Tempo* atd.) z důvodu velkého mediálního prostoru, který věnoval bodům vládní agendy. To se týká především prvně jmenovaného listu, jehož přímým vlastníkem je Silvio Berlusconi, a který tedy přirozeně velice reflektoval argumentaci vlády v otázce imigrační politiky. Vyznačoval se sice zjevnou předpojatostí, avšak z výzkumného hlediska se stal pramenem vskutku relevantním, třebaže ho bylo nutné hodnotit s patřičným předporozuměním. Levicově a protestně orientované deníky (např. *Il Fatto Quotidiano, l'Unità*) zmiňuje následující rozbor jen zřídka a výjimečně, neboť nebyly aktivní a „ideotvornou“ složkou politického diskurzu vůči přistěhovalecům. Audiovizuální rozměr je pro nedostupnost zdrojů omezen pouze na online vysílání veřejnoprávní stanice RAI a soukromého zpravodajského kanálu Sky TG 24.

KONTEXTUALIZACE A MOMENT PŘÍLEŽITOSTI

Strategii italské vlády v době arabského jara nelze porozumět bez jejího alespoň stručného zasazení do širšího politického rámce. Na jaře roku 2011 vstoupil středoprávicový kabinet premiéra Berlusconiho složený z koalice tří subjektů Lidu svobody (PdL), Ligy severu (LN) a Hnutí za autonomii (MpA) již do třetího roku svého mandátu. Ten byl charakterizován horšící se hospodářskou kondicí země a spekulativním obchodem se státními dluhopisy, který byl vyvolán obavou z rozšíření „řeckého scénáře“ do Itálie. Všeobecná

nervozita na finančních trzích se okamžitě projevila ve sledovaném indikátoru rozdílu (*spread*) mezi výnosem německých a italských dluhopisů, jenž začal dramaticky narůstat a v průběhu roku se dokonce ztrojnásobil (La Repubblica 2014). Pozici vlády současně oslabovalo výrazné koaliční pnutí a obvinění premiéra Berlusconiho v medializované kauze „Rubagate“,⁵ po kterém následovalo obnovení staršího procesu ve věci daňových úniků ze strany jím vlastněné společnosti Mediaset. Působení těchto a dalších vnitropolitických faktorů způsobilo ztrátu podpory u veřejnosti, jež se projevila strmým pádem preferencí vlády z téměř 60 procent v době nástupu do funkce na polovinu na začátku roku 2011 (Memoli 2012).

Migrační politika představovala jedno z centrálních témat hlavních vládních stran (Pdl a Ln), což ilustruje i jejich výrazně protipřistěhovalecká rétorika v kampaních před parlamentními volbami v roce 2008 a volbami do Evropského parlamentu v roce 2009 (Beluati 2008; Richardson – Colombo 2013). To platí obzvláště o Ln, pro kterou je nekompromisní „boj s nelegální migrací“ společně s požadavkem hlubší autonomie severoitalské „Padanie“ téměř výhradním bodem její politické profilace (Woods 2010). Úsilí kabinetu o přitvrzení přistěhovalecké politiky se zhmotnilo v přijetí řady kontroverzních opatření, která se stala předmětem ostré kritiky z řad opozice, humanitárních organizací i katolické církve. V roce 2009 tak došlo o přijetí tzv. bezpečnostního balíčku (*Pacchetto di sicurezza*) zavádějícího mimo jiné „trestný čin nezákonné imigrace“, jenž postihoval samotný vstup či jeho usnadňování ze strany dalších osob na italské území.⁶ O rok dříve Berlusconiho vláda podepsala „Smlouvu o přátelství a vzájemné spolupráci“ s Libyí plukovníka Kaddáfího zajišťující z pohledu Itálie externalizaci hraničních kontrol a možnost nucené repatriace migrantů ještě v mezinárodních či libyjských teritoriálních vodách (Ministero dell'Interno 2009). Její problematičnost byla opět předmětem mezinárodní kritiky, především s ohledem na kruté podmínky navracených osob v libyjských detenčních centrech (Tondini 2010). Naplňování této smlouvy v praxi znamenalo meziroční pokles vylovení o 88 procent (na exponovaných Pelagických ostrovech jako Lampedusa dokonce o 98 procent) a tedy *de facto* také potvrzení předvolebních závazků vlády o zastavení nelegální migrace (či přinejmenším její viditelné formy po moři) (Governo italiano 2010). Její představitelé prezentovali tuto skutečnost jako jednoznačný úspěch a fungování své politiky.

Destabilizace regionu po začátku jasmínové revoluce v Tunisku na konci roku 2010 a zejména poté vypuknutí občanské války v sousední Libyi však přinesly radikální změnu *statu quo*. Dosavadní režim spolupráce náhle přestal fungovat a Itálie byla konfrontována s vysokým nárůstem nových vylovení. Kabinet čelící závažným ekonomickým výzvám a s perspektivou blížících se květnových komunálních voleb se rozhodl přistoupit k energickému kroku. Motivován snahou zastavit migrační vlnu a odvést pozornost od domácích obtíží spustil rozsáhlou mediální kampaň. Diskurzivně zarámoval migrační krizi jako závažný bezpečnostně-humanitární celoevropský problém, jenž vyžaduje aktivaci výjimečných nástrojů za hranou běžné politiky. Jen tak mohl být naplněn hlavní cíl vládních stran, tj. udržet přistěhovance co nejdále od italských hranic (zejména zamezit jejich trvalé přítomnosti na severu země) a dalších senzitivních oblastí (Lampedusa) a uspokojit tak očekávání vlastního elektorátu.

REKONSTRUKCE A SYSTEMATIZACE ITALSKÉHO DISKURZU

První zprávy v celostátním italském tisku, v nichž se odráželo zvýšení počtu nezákonného vstupu imigrantů na jižním pobřeží země, se datují do poloviny ledna roku 2011. Zpočátku hovořily o desítkách jedinců a pozornost médií i politiků zůstala prozatím jen sporadická. Používán byl často termín *minisbarchi* („malá vylovení“) a to i deníky obvykle dosti citlivými vůči otázce ilegálního přistěhovalectví. S příplutím desítek nových člunů s imigranty na začátku února viditelně sílilo i všeobecné napětí. Největší nápor směřoval již tradičně k malému ostrovu Lampedusa, který se stal a dodnes zůstává symbolem přistěhovalecké krize a dějištěm „hraničních her“ v rámci EU (Cuttita 2012, 2014).

Politické debaty kulminovaly na přelomu března a dubna, nicméně i poté se držely na relativně vysoké úrovni. Dalším mezníkem a zároveň vyústěním událostí pak bylo přijetí společného postoje po eskalaci událostí v rámci EU na konci června.

Kriminalizační narativ

Sociální stigmatizace a kriminalizace nelegálních přistěhovalců (*clandestini*), která se vyznačuje spojováním imigrantů se zvýšenou náchylností k páčání trestné činnosti, má v italském prostředí dlouhodobou tradici (Buonfino 2004a, 2004b). Specifické podmínky dané děním na mezinárodní scéně však přinesly změnu a částečný posun tohoto obvyklého vzorce. Faktor času (dynamický vývoj) a prostoru (přistěhovalci se soustředovali na vzdáleném a geograficky malém území, daleko od velkých aglomerací) strhávaly pozornost jiným směrem. Jejich přítomnost byla vnímána v kontextu válečných nepokojů v severní Africe (především ve světle libyjské občanské války) a tíživé humanitární situace, které byli jak italská občana, tak běženci sami bezprostředně vystaveni.

Bezpečnostní rizika byla v tomto ohledu sekuritizačními aktéry označována jako významná. Desátého února uvedl ministr vnitra Roberto Maroni v deníku *La Repubblica*, že v době prudkého nárůstu počtu nových imigrantů nešlo zdaleka pouze o absolutní čísla: „*Velice nás znepokojuje únik zločinců z tuniských věznic z důvodu infiltrace teroristů mezi těmi, kteří chtějí přijít do Evropy pod zástěrkou politických uprchlíků*“ (*La Repubblica* 2011b).

V souvislosti se zhoršujícími se humanitárními podmínkami tuniských běženců pak o pár dní později zopakoval své obavy z „velmi vysokého rizika“ (*rischio altissimo*), které dále konkretizoval: „*Jsou zde občana, kteří hledají ochranu (...), ale jsou zde bohužel také kriminálníci, kteří uprchli z vězení, a osoby napojené na teroristické organizace typu Al-Káidy v islámském Maghrebu*“ (*La Repubblica* 2011c). Právě otázka prolnutí standardních žadatelů o politický azyl s jedinci se zločineckými úmysly a nemožnost jejich včasného rozlišení byla obvyklým atributem vládního diskurzu během prvních týdnů krize.

V době, kdy došlo k výrazné intenzifikaci násilí v Libyi, se rovněž objevovaly náznaky o imigraci jakožto poslední „Kaddáfího zbrani“. Zvýšení počtu přistěhovalců nebylo vnímáno pouze jako spontánní proces vyvolaný hroucením stávajících mocenských struktur v zemi, nýbrž bylo pokládáno za intencionální akt odplaty či nátlaku ze strany slábnoucího libyjského diktátora. „*Nejde o emigraci směrem k nám z důvodu pouhého zoufalství, ale o kriminální nástroj, k němuž se uchyluje Kaddáfího režim*“, konstatoval v této souvislosti v polovině května ministr zahraničí Franco Frattini (*Il Tempo* 2011). Již 21. března hovořil ministr obrany Ignazio La Russa o malé pravděpodobnosti konvenčního útoku Kaddáfího ozbrojených sil (například balistickými raketami), zato právě nebezpečí podle něj „*představují libyjské teroristické atentáty na našem území*“ (*La Sicilia Web* 2011). Stejný názor potvrzovali i někteří zástupci odborné veřejnosti. Například bezpečnostní expert Andrea Nativi⁷ v rozhovoru pro deník *Il Giornale* mluvil o „*imigrační bombě*“ v podobě vysílání islamistických sebevražedných útočníků jakožto nejnebezpečnější možné taktice režimu, který měl navíc historickou zkušenost se sponzorováním terorismu (*Giornale* 2011). Výroky tohoto typu nabíraly na intenzitě obzvláště po opakovaných výhrůžkách afrického diktátora, jenž prostřednictvím libyjské státní televize 20. března odsoudil účast Itálie na koaličním vojenském zásahu a označil ji za zrádky ni jednající proti vůli libyjského lidu (*La Lettera* 43 2011). Dotčen se cítil být zejména bryskním obratem „svého evropského přítele“ Silvia Berlusconiho, který se přes prvotní zdráhání připojil k silovému řešení situace prosazovanému Spojenými státy americkými a dalšími západoevropskými spojenci.

Prakticky veškeré zpravodajství se ovšem soustředilo na kritickou humanitární situaci na Lampeduse. Ostrov se stálo populací necelých pěti tisíc obyvatel se na konci března proměnil v nechtěného hostitele stovek, později dokonce až jednoho tisíce dalších přistěhovalců za každý nový den (*Il Giornale* 2011a). Kapacita tamního detenčního centra se

rovnala přibližně osmi stům míst, a bylo tudíž trvale a beznadějně přeplněné. Improvizovaně a narychlo se proto musela stavět oplocená stanová města. I přes tuto snahu mnoho cizinců nenalezlo přístřeší a zůstávalo venku pod širým nebem.

Paralelně s tím se však také zvětšovaly obavy italských rezidentů o vlastní bezpečnost a hygienické podmínky. „*Všude se naráží na imigranty. Lampedusa nyní vypadá jako tuniský ostrov, nikoliv italské území (...) existuje zde riziko epidemií, situace je nelidská,*“ řekl guvernér regionu Sicílie a lídr nejmenší koaliční strany italské vlády Raffaele Lombardo (MpA) (Il Giornale 2011a). „*Máme strach, že jsou mezi nimi i delikventi. Jsme připraveni nabídnout jim pomoc, ale netolerujeme vzájemné soužití,*“ sdělil nekompromisně v rozhovoru pro místní tisk jeho spolustraník a starosta ostrova Bernardino De Rubeis (Oggimedia 2011).

Efektivní strategie se zdála v nedohlednu. Televizní kamery v přímém přenosu zobrazovaly severoafrické běžence svévolně opouštějící sběrná centra, přeskakující bariéry a bezhlavě prchající do venkovských oblastí. V západosicilském městečku Mineo (původně vybraném pro vybudování „ukázkového centra“ pro imigranty), stejně tak jako na několika dalších místech, vypukly první protesty nespokojených místních občanů. Někteří zemědělci si stěžovali na plnění úrody na svých polích (Lupo 2011). Média hlásila ojedinělé případy drobných krádeží v obchodech a domácnostech (Il Blitz quotidiano 2011a; Il Resto del Carlino 2011). K otevřeným násilným střetům s policejními složkami a živelnému formování „ochranných milicí“ z řad ostrovanů, tak jak jsou známy ze září 2011, zatím ještě nedocházelo. V každém případě se očekávala brzká reakce vlády.

Ta přišla přímo z nejvyšších míst. Premiér Silvio Berlusconi osobně přiletěl na Lampedusu 30. března, kde naprosto spektakulárním způsobem⁸ slíbil přítomným úplné vyprázdnění ostrova od všech přistěhovalců v horizontu čtyřiceti osmi, maximálně šedesáti hodin (La Repubblica 2011d). V napjaté atmosféře se však objevovaly i radikálnější návrhy. V den premiérový návštěvy kupříkladu členka jeho vlastní strany Viviana Beccalossiová (PdL) proponovala: „*Evakuovat všechny Italy z Lampedusy a přeměnit ji v jedno velké detenční centrum*“ (Oknotizie 2011). Přirovnání ostrova k „Alcatrazu Středomoří“ (*Alcatraz del Mediterraneo*), který by koncentroval nezákonně vniknuvší cizince a uchránil tak italské teritorium, je poměrně časté a lze ho zaregistrovat už v minulosti (Il Corriere della sera 2009).

Nabízená východiska se různila a byla mnohdy navzájem protichůdná. Nejradičálnější pozici ve vládě tradičně ztělesňovala LN. Od jejích zástupců bylo možno slyšet návrh na okamžité vyhoštění všech nelegálních přistěhovalců: „*vyhodte je pryč*“ (lombardsky: „*Föra di ball*“) vyjádřený expresivními slovy jejího předsedy Umberta Bossiho, či dokonce zřízení pracovních táborů (*campi di lavoro*) pro libyjské imigranty, jak naznačoval předseda zastupitelstva regionu Friuli-Venezia Giulia Danillo Narduzzi (Il Fatto quotidiano 2011a).

Pro úplnost dodejme, že někteří členové LN šli v hledání možných nástrojů ještě dále, ačkoliv se jednalo pochopitelně o stanoviska extrémní a menšinová. Dva zástupci této politické strany totiž dokonce veřejně navrhovali použití násilí k odvrácení nelegálního imigračního náporu. Tajemník ministerstva dopravy a bývalý ministr spravedlnosti Roberto Castelli v rozhlasové relaci stanice RAI 2 12. dubna uvedl, že: „*Násilnosti přistěhovalců, kterých mohou být během času miliony, by měly [dát podnět – pozn. autora] ke zmocnění lokálních autorit k užití zbraní*“ (L'Unità 2011). Jeho skandální výrok vyvolal značnou kritiku středolevicové Demokratické strany, která jej ostře odsoudila jako nepatřičný a zbytečně eskalující danou situaci. Zároveň vyzvala autora výroku k rezignaci. Castelli ovšem při večerním vystoupení v televizi své stanovisko nejenže nestáhl, ale v podstatě ho jinými slovy zopakoval, když řekl: „*Je potřeba odrazit imigranty, ale nesmíme na ně střílet, alespoň prozatím*“ (L'Unità 2011). Jeho partajní kolega a spolupředseda frakce Evropa svobody a demokracie (EFD) v Evropského parlamentu Francesco Speroni se v Bruselu později taktéž zmínil o nasazení „*všech prostředků*“, včetně „*zbraní jakožto poslední*

možnosti“, k nimž by mělo být přikročeno za účelem potlačení přívalu těchto jedinců „*narušujících Itálii a její zákony*“ (EU Observer 2011a).

Alarmistický narativ

Další z charakteristických znaků italského politického diskurzu týkajícího se politické nestability v Maghrebu představovaly alarmistické předpovědi o „nekontrolovatelné imigraci“, které může být země v blízké budoucnosti vystavena. Třebaže i zde byli hlavními aktéry přední členové Berlusconiho vlády, obdobné argumenty bylo možné identifikovat rovněž i u části opozice, médií, zástupců veřejné administrativy (například prostřednictvím vyjádření zástupců místních a regionálních samospráv) či bezpečnostních složek státu. Referování o tématu se zpočátku omezovalo na pravidelné vyčíslování nových vylození, doprovázené televizními záběry cizinců zachycených plavidly pobřežní stráže.

Od mechanického sčítání vyložených se ovšem brzy přešlo k odhadům budoucího vývoje. Nabízené scénáře se velice lišily a čísla postupně gradovala do závažných výšin. Nejprve se hovořilo o desítkách tisíc osob, tedy o prahu, který byl dosažen po skokovém nárůstu v průběhu měsíce dubna. Po mimořádném jednání kabinetu svolaném 28. února k diskusi o aktuální situaci v Libyi vyjádřil ministr obrany Ignazio La Russa značné obavy z dalšího příjezdu 200 až 300 tisíc osob. „*Jsem velice znepokojen (...) jedná se o naprosto empirický odhad*“ uvedl s poukazem na hypotetické „uvolnění“ velkého množství cizinců dočasně pracujících v této severoafrické zemi do Evropy (Il Messaggero 2011a).

Již o týden dříve upozornil šéf italské diplomacie Franco Frattini v průběhu tiskové konference v Káhiře na možné vzplanutí občanské války v Libyi a „*imigrační hrozbu epochálních rozměrů*“, jež by s největší pravděpodobností vyvolala (Rainews24 2011a). Hodnotové soudy tohoto typu byly velmi časté, a proto zmiňme jen některé z nich. Premiér Berlusconi vyslovil například své obavy z blížící se „*lidské tsunami*“ (Il Corriere della sera 2011a). Prakticky totožné přesvědčení zastával i ministr vnitra Roberto Maroni, když hovořil o „*vlně katastrofických rozměrů*“ hrozící se přelít přes Itálii (Il Giornale 2011b). Právě on byl díky své politické gesci a mediálně atraktivním prohlášením dominantním mluvčím vlády směrem do zahraničí, jenž značně ovlivňoval podobu diskurzu. Opakovaně varoval před rizikem, že by se již tak nejistá bezpečnostní situace mohla vymknout zcela kontrole. Sled jeho výroků v televizním interview na stanici RAI 3 z 13. února o „*biblickém exodu, jaký nebyl kdy viděn*“ či „*apokalyptickém scénáři*“ při popisování pokračujícího imigračního problému ihned přebraly mnohé renomované servery po celé Evropě (Il Giornale 2011c).

Je signifikantní, že slovo „*miliony*“ padlo v italském tisku poprvé už během měsíce února, kdy se množství oficiálně registrovaných nepovolených imigrantů rovnalo přibližně čtyřem tisícům osob (Colombo 2012: 144). Eventuální příchod takových rozměrů shodně potvrzovala ve svých úvahách i řada komentátorů, sloupkařů, expertů i politiků. Tehdejší nápor byl pokládán pouze za špičku ledovce, severní Afrika bývala přirovnávána k sudu naplněnému střelným prachem, který v případě svého vznícení vrhne bezprecedentní masu uprchlíků do nejbližšího okolí (Il Fatto quotidiano 2011b). Za hlavní problém byli považováni v prvé řadě v Libyi usazení obyvatelé subsaharské Afriky, jež tato země v minulosti lákala na pracovní příležitosti ve svém ropném průmyslu. Z úst vládních představitelů bylo znát citelné znepokojení nad návratem nepříznivé situace (ne-li jejího radikálního zhoršení) z doby před dojednáním zlomového italsko-libyjského paktu před třemi lety.

Na tiskové konferenci 2. března Roberto Maroni deklaroval, že: „*V Libyi se nachází jeden a půl milionu nelegálních přistěhovalců. V těchto dnech přicházejí západním a východním směrem, ale já očekávám, že v budoucnu mohou jít také na sever*“ (Il Blitz quotidiano 2011b). Při stranickém shromáždění LN 19. března pak varoval její lídr Umberto Bossi před italským vojenským angažmá v Africe s poukazem na pravděpodobně nenávratné negativní důsledky pro jeho zemi. Konkrétně hovořil o riziku pro oblast imigrace a domácího hospodářství: „*s bombardováním [...] sem přijdou miliony přistěhovalců. Přicházejí*

všichni a dorazí k nám. Jde tu rovněž o nebezpečí ztráty ropy. Byl bych více opatrný“ (Il Libero quotidiano 2011).

Obdobná stanoviska bylo možné ve stejný okamžik nalézt i v mediální sféře. Známý novinář, diplomat a profesor historie Sergio Romano ve své pravidelné rubrice zodpovídal otázku čtenáře, který ho žádal o předpověď možného důsledku vylovení všech deseti milionů (sic!) cizinců pracujících v Libyi do Itálie či Evropy. Navzdory nedostatku ověřitelných statistik, konstatoval Romano, se číslo potenciálních přistěhovalců nejbližší realitě pohybuje kolem jednoho a půl milionu osob (Colombo 2012: 144–145).

Trpitelský narativ

Třetí rovinou prezentování neočekávané imigrační vlny, která jednoznačně vyplynula ze studia dostupných materiálů, byla vědomá snaha o „komunitarizování“ přistěhovalců připlovajících na Apeninský poloostrov. Podstata ležela ve zdůraznění nedělitelnosti odpovědnosti mezi státy EU, pokud jde o náklady spojené se zvládnutím průběhu a následků imigrační krize. Odpovědnost neměla ležet na bedrech pouze jednoho či několika členů, avšak na společenství jako celku. Sekuritizační aktéři argumentovali, že jejich země neselektuje pouze své partikulární zájmy, nýbrž jedná z pozice „strážkyně a vstupní brány evropského kontinentu“. Itálie byla „trpitelsky“ vykreslena jako stát nesoucí těžké břímě, které musí za stávajících podmínek snášet na úkor ostatních. Jako dělicí linie mezi stabilní Evropou a neklidným vnějším prostředím s nejistou bezpečnostní perspektivou.

Tlak představitelů Berlusconiho kabinetu činěný vůči institucím EU byl naprosto evidentní. Už ve společném vystoupení ministrů Frattiniho a Maroniho z 11. února stál požadavek „bezprostřední reakce Evropské unie na nově vzniklou situaci, již Itálie nemůže čelit osamocená“, neboť „je v zájmu celé Evropy konat efektivně a včasné“ (La Repubblica 2011c). Dále vybidli k bezodkladnému zařazení aktuální otázky nepokojů v severní Africe na pořad příštího jednání unijních ministrů vnitra (JHA) a jejich dopad na problematiku imigrace a vnitřní bezpečnost v Evropě (ANSA 2011).

O několik dní později použil italský ministr vnitra formulace ještě kritičtější. Zopakoval, že jeho země je připravena vydržet prvotní nápor cizinců, avšak v dlouhodobějším časovém horizontu se neobejde bez pomoci dalších evropských států. Obvinil Brusel z nečinnosti a svázanosti byrokratickými procedurami, které mu znemožňují činit dostatečně promptní a rezolutní rozhodnutí: „*Maghreb právě exploduje, Evropa se dívá a my se opět nacházíme sami před dramatickou humanitární situací*“ (Il Giornale 2011c). Společná intervence neměla podle jeho mínění alternativu, protože se právě odehrávalo „*institucionální a politické zeměřešení, u něhož hrozí, že bude mít devastující dopad skrze Itálii na celou Evropu*“ (La Stampa 2011a).

Mezi další témata patřily také debaty o finančních nákladech spjatých s přijetím, identifikací a dalším působením stále narůstajícího počtu cizinců. Připomínán byl fakt, že se hospodářství země trvale nachází v recesi (zejména zasažené jižní regiony) a existují značné obavy o budoucí vývoj. Roberto Maroni bez úspěchu požadoval na radě ministrů vnitra (JHA) EU konané 23. února po boku svých jihoevropských kolegů (Španělsko, Francie, Malta, Řecko a Kypr) zřízení nového finančního fondu solidarity pro zvládnutí imigračního náporu v rámci celé sedmadvacítky (La Stampa 2011b).

Na „*zarážející absenci solidarity*“ evropských partnerů, včetně „*těch, do kterých migranti směřují, tedy s Francií v první řadě*“ si postěžoval i ministr Franco Frattini během televizního rozhovoru na zpravodajské stanici RAI News 24 dne 31. března. Podle jeho mínění bylo třeba jednat urychleně a přistěhovalci „*musejí být vyhoštěni nebo distribuováni mezi další země Evropské unie*“ (Rainews24 2011b).

Rétorické naléhání Říma ovšem pokračovalo i prostřednictvím dalších ústavních činitelů. Z mnoha citátů nesoucích se v tomtéž duchu zmiňme například ten předsedy senátu Renata Schifaniho (PdL) z 29. března, podle něhož byla zcela neakceptovatelná „*logika, jež by chtěla delegovat řízení otázky imigrace z Afriky pouze na toho, kdo se nachází*

v první linii“, neboť „*problém přistěhovalectví, problém Lampedusy náleží celé Evropě*“ (La Repubblica 2011e). Unie by se měla stát aktivním činitelem, ne svou úlohu omezovat jen na asistenci v případě dočasné nouze. Její role by měla spočívat v koordinovaně řízeném postupu všech, a ne pouze bezprostředně zainteresovaných členů. Podobným způsobem argumentoval během své americké návštěvy také italský prezident Giorgio Napolitano, když zdůraznil potřebu kolektivní evropské akce, protože „*Lampedusa není pouze hranicí italskou, nýbrž i evropskou*“ (Il Sole 24 Ore 2011a).

Právě výjimečnost umístění tohoto ohniska napětí byla častým předmětem debat. Premiér Silvio Berlusconi poukazoval na nepřijemnosti, jimiž byli místní obyvatelé vystaveni, a dodal: „*Ostrov se stal hraničním bodem mezi civilizací bez demokracie, svobody, blahobytu a civilizací západní, evropskou*“ (Libera Espressione 2011), jež těchto hodnot naproti tomu užívá. Jeho blízký spolupracovník, ministr spravedlnosti Angelino Alfano (PdL) při příležitosti prosazování plánu evakuace přistěhovačů rovněž nešetřil obdobnými výrazy: „*Lampedusané nebudou nikdy ponecháni sami sobě. [Jejich] ostrov reprezentuje přechod mezi dvěma světy, je to nový Check-point Charlie historie*“ (Il Messaggero 2011b). Obzvláště oni by měli být ušetřeni pravidelného přísunu nových imigrantů, který ohrožuje jejich základní zdroj obživy, tedy cestovní ruch a rybolov.

Vrchol do Evropy adresovaného diskurzu nastal v první polovině dubna. Údajná izolace a nedostatečná podpora ze strany EU dokonce přivedly ministra Maroniho k otevřenému vyjádření pohybnosti o smysluplnosti setrvání jeho země v tomto společenství. „*[Itálie] by měla zvážit, zda stojí za to být nadále součástí EU [...] je v pořádku, když přispívá na finanční záchranu eura, na války, ale v tomto velmi konkrétním případě pomoci nám, nejsou evropské státy absolutně ochotny projevit solidaritu,*“ prohlásil Roberto Maroni po setkání ministrů vnitra EU 11. dubna v Lucemburku (EU Observer 2011b).

DEFINICE OHROŽENÍ A PROBLÉM LEGITIMIZACE

Předchozí kapitola poskytla přehled ústředních narativních rovin, jimiž sekuritizační aktér interpretoval přicházející migrační vlnu, z ní plynoucí bezpečnostní a humanitární rizika a také možné scénáře budoucího vývoje. Situace Itálie a jejich nejvíce zasažených oblastí představující referenční objekt (tj. entitu s legitimním právem ochrany a pomoci) byla charakterizována stavem nouze a nutnosti okamžité reakce. Ta však na základě definice rizik pomocí řečových aktů jakožto primárně „celoevropského problému“ nemohla být uskutečněna pouze na půdorysu národního státu. „Komunitarizace“ řešení předpokládala společný přístup na úrovni EU a současně limitovala prostor italské exekutivy činit autonomní rozhodnutí. O legitimnosti některých opatření prosazovaných Berlusconiho vládou tak musela být přesvědčena skupina vnějších subjektů, tj. ostatních členských států a unijních institucí. Tato skutečnost ovšem znamená důležitou změnu oproti tradičnímu kodaňskému schématu – tj. posun umístění „relevantního publika“ do supranacionální oblasti.

Kodaňská škola klade důraz zejména na střední hladinu analýzy a kolektivní tělesa střední velikosti (především stát a národ) jako hlavní referenční objekty, které se ocitají v konkurenčním zápolení s ostatními jednotkami obdobného druhu (Buzan – de Wilde – Wæver 2005: 49). V pozdějších pracích se autoři rovněž zamýšlejí nad systémovou hladinou analýzy v souvislosti s tzv. makrosekuritizací, která zohledňuje existenci více publik napříč vícero jednotkami (Buzan – Wæver 2009). Persvazivní jednání aktéra a následná akceptace (tj. legitimizace) jím navrhovaných změn ze strany relevantního publika, která je podmínkou úspěšného dovršení sekuritizačního procesu, však i nadále zůstávají na úrovni národního státu a jeho byrokratického aparátu. Oddělení hladin sekuritizačního aktéra a „jeho“ percepčního prostředí tak představuje částečný posun ve vnímání jejich vzájemného vztahu ve srovnání s KŠ. Tuto skutečnost lze přikládat specifické formě politického rozhodování v rámci EU (migrační a azylové politiky patří mezi tzv. sdílené pravomoci), která přináší nové nároky na rekonfiguraci tradičního vnímání „aktér – publikum“.

Jak ukazuje následující kapitola, jednotlivé kroky Berlusconioho vlády probíhaly buď v „nouzovém režimu“ bez přímé účasti domácího publika (italské veřejnosti), nebo prostřednictvím negociací v unijním formátu. V prvním případě sekuritizační aktér uskutečňoval jednostranná exekutivní a technická řešení, ve druhém se dožadoval intervence EU jako celku. Společným jmenovatelem byl velmi omezený čas daný dynamickým průběhem událostí. Diskurzivní strategii kabinetu (tj. vykreslení povahy a rozměru krize) lze proto považovat nikoliv za příčinu (ne)realizace jednotlivých opatření, avšak spíše za determinantu způsobů (výběru a aplikaci mimořádných nástrojů za hranou standardních pravidel), jak této krizi čelit.

Rétorická akce vlády a její rezonance v mediální sféře však nebyly samoúčelné. Jejich smysl spočíval v legitimizaci nástrojů zajišťujících zásadní redukci počtu nelegálních migrantů vyloďených v Itálii od začátku roku 2011. Kombinací kriminalizační argumentace („přitvrzení boje s *clandestini*“) a alarmisticko-trpitelského apelu, jenž vytvářel instrumentální tlak na další aktéry (zejména Francii a EU), italská vláda usilovala o přenesení migračního břemene na nadnárodní úroveň. Jen tak mohly vládní strany v dlouhodobém horizontu obhájit své postavení před vlastními protipřistěhovalecky orientovanými voliči a přesvědčit je o své schopnosti migrační otázku efektivně řešit. Excitovaná debata (první fáze) tak měla vést k rychlé deeskalaci a „návratu k normálu“ (druhá fáze). Popisem a zhodnocením úspěšnosti těchto snah se zabývá následující text.

DYNAMIKA KRIZE A ODVETNÁ OPATŘENÍ V PRAXI

Vnitrostátní úroveň

Prvním krokem kabinetu na vnitrostátní úrovni bylo vyhlášení „celonárodního výjimečného stavu“ dne 12. února. Ten měl podle vyjádření premiéra Berlusconioho umožnit „zavedení mimořádných a bezodkladných nástrojů [...] poskytujících potřebnou humanitární asistenci a zajišťujících účinný boj proti nelegální imigraci a identifikování jedinců, kteří by mohli představovat ohrožení veřejného pořádku a národní bezpečnosti“ (Marchetti 2012: 2). Dále došlo ke znovuotevření centra „první pomoci“ (*centro di prima accoglienza*) na ostrově Lampedusa a ustanovení funkce mimořádného komisaře pro zvládnání následků imigrační krize pomocí vládního dekretu, do které byl dosazen bývalý prefekt Palerma Giuseppe Caruso (TGC0M24 2011). Jeho mandát obsahoval zvláštní pravomoci v oblasti civilní ochrany (*protezione civile*), včetně možnosti určení lokalit kam budou nově vyloďeni přistěhovaleci umístěni a následně zadržováni (Campesi 2011: 9).

Narůstající obvinění z nečinnosti v souvislosti s kritickou situací na přeplněné Lampeduse dovedlo vládu v „trpitelské“ a humanitární linii k diskurzivní legitimizaci transferu migrantů do italského vnitrozemí. Po téměř veškerém teritoriu země⁹ měli být dle představeného plánu rozděleni všichni noví neregulérní přistěhovaleci na základě populačního klíče (v poměru 1 tisíce imigrantů na 1 milion obyvatel daného regionu) (Colombo 2012: 148–149). To však vyvolalo pnutí uvnitř vládní koalice samé. Nesouhlas přicházel především ze severních regionů (Lombardie, Benátsko). Tamní představitelé chladně vyslovovali ochotu přijmout maximálně „opravdové uprchlíky“, přičemž odmítali hostit ekonomicky motivované imigranty (Colombo 2012: 149). Po naléhání centrální vlády s poukazem na nezvladatelnost a přímé ohrožení obyvatel Lampedusy byl však odpor regionálních samospráv definitivně zlomen.¹⁰ Od začátku dubna tak mohl být otevřen prostor k postupné realizaci takzvaného aktu národní solidarity.

Do služby byly nasazeny vedle civilních a dopravních plavidel i kapacity italského vojenského námořnictva (*Marina militare*).¹¹ Pro zajištění bezpečnosti a ostrahy zvláštních sběrných center pro imigranty na Lampeduse byl navíc již od konce února dán k dispozici malý kontingent 200 mužů italského námořnictva (Il Messaggero 2011a). Vhodnou kombinací vojenských i nevojenských prostředků tak mělo dojít ke snížení napětí v jižních přímořských oblastech a vytvoření prostoru pro aplikaci dalších opatření.

Nevyhnutelný ústupek italskému jihu však musel být kompenzován většinovému očekávání severu, které se vyznačovalo kriminalizačním akcentem, pokud jde o interpretaci migrační vlny. Vláda přijala dne 23. června zvláštní dekret č. 89 o „*bezprostředním povinném vyhoštění ilegálních přistěhovalců*“ (Gazzetta ufficiale 2011). Ten výrazně usnadnil dosavadní proceduru repatriací občanů třetích zemí (zejména „imigrantů recidivistů“) a prodloužil délku jejich možného zadržení za účelem identifikace v příslušných centrech (CIE) z šesti na osmnáct měsíců. Konkrétně byl zaměřen na „*nezákonné imigranty nebezpečné pro veřejný pořádek a bezpečnost, u nichž hrozí riziko útěku či kteří již byli vyhoštěni soudní autoritou nebo porušují nařízení vydaná policií*“, jak vysvětlil po schválení nové právní normy ministr vnitra Maroni (Governo italiano 2011b).

Mezinárodní úroveň

Obnova restriktivních migračních nástrojů vůči severní Africe

Logickou prioritou na mezinárodním poli bylo navrácení *statu quo ante* v souvislosti s kontrolou migračních toků z oblasti Maghrebu. Úsilí italské vlády v tomto ohledu spočívalo primárně v enormním diplomatickém tlaku na obnovu původní formy a obdobného rozsahu spolupráce jako před arabským jarem. Diskurzivní zarámování krize zde nesehrálo významnou úlohu z krátkodobého, ale spíše (potenciálně) z dlouhodobého hlediska. Alarmistické a trpělivské narativy měly sloužit k ospravedlnění z humanitárního hlediska široce kritizovaných mezinárodních smluv, které byly uzavřeny s bývalými severoafrickými diktaturami. Berlusconiho vláda, jež měla na jejich existenci zásadní podíl, je však považovala za garanci „ochrany“ Itálie před migračním tlakem vhodně spojující restriktivní a preventivně-odstraňující funkce.

Nová dohoda s tuniskou porevoluční vládou byla po devítihodinovém jednání podepsána 5. dubna v Tunisu za přítomnosti ministra Maroniho. Obsahovala závazek společného boje s nelegální migrací, organizovaným zločinem a posílení vzájemné kooperace policejních složek. Zejména však předpokládala možnost okamžité repatriace tuniských občanů, kteří nezákonně překročí italské hranice bezprostředně poté, co smlouva nabude účinnosti (Ministero degli Affari Esteri 2011). Nucený návrat se měl nově týkat všech, nikoliv pouze omezeného počtu jednotlivců za den, jak povolovala kvóta dojednaná před revolucí. Pro usnadnění plnění stanoveného cíle a kvůli „propustnosti“ tuniských hranic Itálie poskytla severoafrickým partnerům šest hlídkových člunů, čtyři patrolovací lodě a sto terénních vozidel (La Repubblica 2011f). Za poskytnutí finanční a technické pomoci tak dosáhla přelomového práva navrátit každého budoucího tuniského přistěhovalce.

Spuštění repatriací ošetřovalo také důležité italsko-libyjské „memorandum porozumění“ stvrzené 17. června po dlouhých měsících občanské války s reprezentanty post-Kaddáfího režimu. Tento krátký, jedenapůlstránkový dokument stvrzoval vůli zúčastněných stran v „*řízení migrace, společném boji proti terorismu, organizovanému zločinu, pašování omamných látek a nelegálnímu přistěhovalectví*“ a sice v rozsahu pravidel aplikovaných před vypuknutím tzv. arabského jara (La Repubblica 2011a). Podobně jako v případě Tuniska se tak mělo stát pomocí pravidelného monitoringu příhraničních oblastí, sdílením informací o podezřelých osobách a vzájemnou asistencí mezi bezpečnostními složkami obou států. Přestože naplňování memoranda bylo vzhledem k pokračujícím ozbrojeným střetům v Libyi předčasné, jeho obsah měl naznačit charakter budoucích bilaterálních vztahů v otázce migrační politiky.¹²

Sdílení zátěže a revize Schengenských dohod EU

Hlavním adresátem řečových aktů ze strany sekuritizačního aktéra a současně recepčním publikem však byla od počátku EU jako celek. Závažnost a rozměr krize byly konstruovány především alarmistickým narativem, dopad na Itálii jako členský stát Unie pak

probíhal dominantně prostřednictvím trpitelského narativu. Potřebné nástroje pro řešení nastalé situace dle Berlusconiho vlády ležely jednoznačně na komunitární úrovni.

V únoru došlo k vyslyšení Itálie o nouzové svolání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci (JHA) v Bruselu také ke shodě nad okamžitým nasazením pohraniční agentury Frontex za účelem patrolování pobřežního pásu a asistence při odchytu běženců. Evropská komise zahájila společnou operaci Hermes, aby asistovala Itálii v centrálním Středomoří při zvládnutí mimořádných migračních toků (Frontex 2011). Brzy poté následovalo vyslání policejní delegace organizace EUROPOL s cílem: „pomoci italským autoritám s identifikací možných zločinců mezi nelegálními imigranty, kteří dosáhli italského teritoria“ (Carrera – den Hertog – Parkin 2012: 5). Úspěch byl rovněž zaznamenán ve věci finanční kompenzace za vynaložené náklady v souvislosti se zvládnutím migrační krize. Pokud jde o výši peněžní náhrady, požadovala Itálie prostřednictvím oficiálního dopisu ministra Maroniho částku 100 milionů eur, aby byla schopna efektivně čelit mimořádnému přílivu cizinců (Il Sole 24 Ore 2011b). Evropská komise vyslovila s návrhem souhlas a vyjádřila připravenost rychlého uvolnění daných prostředků za účelem „pomoci Itálii za takto mimořádných okolností“ (European Commission 2011). Mělo se tak stát nad rámec prostředků z unijních fondů určených pro tento členský stát v rámci rozpočtu pro rok 2011. V krátkodobém horizontu tak italský tlak přinesl poměrně rychlé a hmatatelné výsledky, pokud jde o mobilizaci společných nástrojů vnitřní bezpečnosti.

Diskurzivní apel a sekuritizační pohyb směrem k hlubší reformě společné migrační a azylové politiky EU však zůstaly ze strany publika nevyslyšeny. Italský požadavek na zajištění spravedlivějšího sdílení zátěže krize (*burden-sharing*), odvolávající se na princip solidarity ukotvený v Lisabonské smlouvě,¹³ nebyl akceptován, neboť se dostával do střetu se zájmy dalších členských států Unie.

Po zasedání Rady ve formátu ministrů vnitra (JHA) v Bruselu 23. února zformuloval ministr Maroni obsah společného komuniké šesti států tzv. jižního křídla EU (Itálie, Španělsko, Kypr, Francie, Řecko, Malta) ve dvou hlavních požadavcích: 1) zřízení speciálního „evropského fondu solidarity“ pro Středomoří zaručující automatickou finanční pomoc státům čelícím zvýšenému migračnímu náporu; 2) posílení komunitárního přístupu v oblasti migrace a azylu v souvislosti s návrhem revize nařízení Dublin II, stanovujícího povinnost vyřídit žádost o azyl členskému státu, na jehož území vskočí daná osoba jako první. (La Stampa 2011b). To by usnadnilo situaci geograficky okrajových členských států Unie.

Klíčovým neúspěchem diskurzivní strategie Berlusconiho vlády bylo nepřesvědčení klíčových unijních institucí (Komise, Rada) o přijetí v Itálii se nacházejících imigrantů. Ministr Maroni v tomto ohledu vnesl požadavek na jejich redistribuci v rámci EU po vzoru „italského plánu solidarity“ či aktivizace směrnice EU 2001/55 o uprchlících stanovující automatické udělení azylu všem jedincům opouštějícím válečnou zónu v Libyi.¹⁴ Přestože Komise uznala příliv migrantů za „skutečně evropský problém“, aplikaci této směrnice nepodpořila (European Commission 2011).

Pouze částečný úspěch tak vedl Řím 5. dubna k jednostrannému kroku v podobě vydání dočasného (šestiměsíčního) povolení k pobytu všem 22 tisícům afrických imigrantů, kteří dorazili do Itálie od ledna roku 2011 (Astrid 2011). Vzhledem k naprosté dominanci frankofonních Tunisánů mezi příchozími bylo dané rozhodnutí široce interpretováno jako jednoznačný kalkul umožňující samovolný odjezd těchto osob do Francie, jak ostatně dokládají vyjádření představitelů italské vlády i přistěhovalců samých (Governo italiano 2011a; Tagliareni 2011).¹⁵ Důraz na „trpitelské“ postavení Itálie vytvářející tlak na Francii, aby přijala migranty ze své bývalé kolonie, ovšem nebyl účinný. Francouzská vláda odmítla Itálii vydaný dokument uznat a přistoupila k razantní protiakti – obnově hraničních kontrol na jižním francouzsko-italském pomezí. Po několik dní bránila vstupu stovkám imigrantů autorizovaných italskými úřady na své území a opakovaně blokovala průjezd vlakových souprav z Ventimiglie (posledního příhraničního města ležícího v Itálii),

jež přistěhovalec převážely (Euronews 2011). Ti se zde koncentrovali ve stále větším množství a Ventimiglia začala připomínat zoufalou situaci 1850 kilometrů vzdálené Lampedusy (Il Secolo XIX 2011).

Důsledkem byl krátký, avšak velice intenzivní spor ohledně právní interpretace pravidel vyplývajících ze Schengenských dohod (tj. pohybu bez hraničních kontrol a oprávněnosti jejich znovuzavedení uvnitř sdíleného prostoru v EU).¹⁶ Italské opatření kritizovaly na zasedání Rady JHA i další státy tzv. severního křídla Unie, zejména pak Německo, které jej označilo za přímý „útok na ducha Schengenu“ (Il Sole 24 Ore 2011c). Výstupem italsko-francouzského napětí byl společný dopis premiéra Berlusconiho a prezidenta Sarkozyho po jejich setkání 26. dubna předsedům Evropské rady a Komise s požadavkem reformy stávající podoby Schengenských dohod.

Eskalace krize dotýkající se samého fungování EU musela být řešena na celoevropské úrovni ve formátu Evropské rady probíhající od 23. do 24. června. Její závěry zdůraznily nutnost posílení kolektivního přístupu a usilování o efektivní ošetření vnějších hranic Unie „na bázi společné odpovědnosti, solidarity a hlubší praktické kooperace“ (European Council 2011). Dále došlo k příslibu technické a finanční podpory státům vystaveným výjimečným migračním tlakům, včetně asistence vykonané prostřednictvím agentury Frontex. Především však bylo oficiálně povoleno dočasné obnovení hraničních kontrol „ve skutečně kritické situaci, kdy členský stát není nadále schopen splňovat povinnosti vyplývající ze schengenských pravidel“, jak stálo v závěrečném komuniké summitu (Tamtéž). Spuštění tohoto mechanismu mělo být v případě nutnosti limitováno na časově krátké (avšak blíže nespecifikované) období, aby nedocházelo k příliš velkým zásahům do práv občanů EU na svobodu pohybu.¹⁷ I tak otevřelo prostor pro potenciálně významnou a znepokojivou změnu fungování jedné z klíčových svobod EU.

* * *

Můžeme tedy konstatovat, že Itálie vnesla otázku přistěhovalectví mezi přední témata bezpečnostní agendy EU roku 2011. Stalo se tak prostřednictvím její prezentace jako závažného evropského problému, který žádá reakci celého společenství. Berlusconiho vláda, motivována primárně vnitropolitickými důvody, potřebovala manifestovat rozhodný postoj v řešení migrační krize a ospravedlnit návrat ke „svým“ úspěšným politikám před vypuknutím arabských revolucí. V nepředvídatelné situaci (probíhající občanská válka v Libyi, perspektiva dalšího rozšíření bezpečnostního vakua na Blízkém východě) se uchýlila k instrumentálnímu tlaku na klíčové instituce Unie a některé státy jejího tzv. severního křídla. Prostřednictvím diskurzivní strategie (konstituované nejméně ve třech základních rovinách, tj. „kriminalizační“, „alarmistické“ a „trpitelské“, které libovolně kombinovala podle druhu adresáta) usilovala o komunitarizaci připlouvajících imigrantů, zajištění jejich rychlého opuštění italského teritoria a získání finanční a logistické podpory z EU. Její praktické kroky však spustily nekontrolovaný proces „panické politiky“ (*panic politics*) v rámci EU, jejíž dopady nemohla nadále usměrňovat.

Sekuritizační aktér dosáhl rychlé obnovy klíčových smluv s porevolučními režimy v Tunisku a Libyi ohledně boje s nelegálním přistěhovalectvím, na kterých měl eminentní zájem. V domácí sféře podnikl řadu politických a bezpečnostních opatření, která se mu navzdory vnitrostátnímu odporu (spor mezi centrální vládou a regiony) podařilo víceméně zdárně uskutečnit. Obtížnější úkol však představovalo prosazení návrhů na evropské scéně. Snaha o přenesení odpovědnosti za zvládnutí krize na nadnárodní úroveň (požadavek plného uskutečnění zásady *burden-sharing* v praxi či aktivace směrnice EU 2001/55) se nesesetkala u členských států Unie s kladným ohlasem. Je proto paradoxní, že jediným hmatatelným výstupem sekuritizace severoafrických přistěhovalců na evropském poli se stalo (kromě důležité operativní a finanční pomoci z unijních struktur) usnadnění podmínek pro obnovu vnitřních hraničních kontrol. Reakce společenství byla úzce pojatá a opanovaná

téměř výhradně tématem vnitřní bezpečnosti. Stalo se tak na úkor jiných aspektů, zejména na otázek normativního charakteru (například ochrany lidských práv).

Nejednoznačný úspěch nárokovaných opatření sekuritizačního aktéra lze přičíst způsobu vládnutí v EU založenému na principu „sdílené suverenity“. Sdílená pravomoc mezi EU a členské státy ve společných politikách, ke kterým patří i oblast migrace a azylu, předpokládá kolektivní způsob rozhodování. Tato skutečnost má pak implikace v teoreticko-konceptuální rovině, neboť nevyhnutelně vede k transpozici „relevantního publika“ na nadnárodní úroveň. Zatímco legitimita hybatele sekuritizačního procesu zůstává v demokratickém systému ve shodě s KŠ nadále na národní úrovni (o akceptaci vládní politiky rozhodnou voliči), legitimizace nárokovaných opatření se ocitá mimo tuto úroveň. Současně ovšem platí, že druh publika jakožto potenciálně proměnlivé kategorie ovlivňuje sekuritizační aktér lingvistickým pojmenováním hrozby a ohroženého objektu.

Migrační krize z roku 2011 představuje důležitý mezník z hlediska fungování společné migrační a azylové politiky EU, který přinesl doposud nevidaný nový rozměr starých výzev. Jednou z nich je i otázka solidarity a sdílení břemen mezi jednotlivými členskými státy, která naráží na značnou nedůvěru a omezenou schopnost vzájemné spolupráce ve vypjatých momentech. Soustředný tlak na změnu současných pravidel, především ze strany tzv. jižního křídla EU, bude v souvislosti s pokračující nestabilitou geografického okolí EU nejspíš nadále stoupat. Diskurzivní spojování migrace a bezpečnosti tak může být stále dostupnějším prostředkem politického soupeření, jak ostatně ukazují i volební úspěchy protipřístěhovalceky zaměřených stran a hnutí na evropském kontinentu z uplynulých let. Mělo-li se arabské jaro stát testem evropské soudržnosti, není mnoho důvodů k optimismu. Cesta sekuritizační spirály „z Lampedusy do Ventimiglie“, tedy od lokální migrační krize k možnosti zpřísnění bezpečnostní kontroly vnitřních hranic EU jako celku, by proto měla být varovným mementem budoucí unijní spolupráce.

¹ Roberto Maroni (*1955) byl několikrát členem vlád S. Berlusconiho (1994 až 1995, 2008 až 2011 ministr vnitra, 2001 až 2006 mistr práce). Mezi léty 2012 a 2013 vykonával post federálního tajemníka („předsedy“) LN a na jaře roku 2013 stanul rovněž v čele regionu Lombardie. Pro souběh obou funkcí v prosinci 2013 odstoupil a byl nahrazen Mattem Salvinim. V době tzv. arabského jara byl hlavním mediátorem kabinetu a zastáncem tvrdší linie vůči nelegálnímu přistěhovalectví.

² Franco Frattini (*1957) byl dvakrát ministrem zahraničních věcí Itálie ve středopravicových vládách S. Berlusconiho (2002 až 2004 za stranu *Forza Italia*), (2008 až 2011 za *Popolo della Libertà*). Mezi léty 2004 až 2008 působil jako člen Komise (komisař pro spravedlnost, základní práva a občanství) v době prvního mandátu J. M. Barrosa. Spolu s R. Maronim se stal hlavním zprostředkovatelem italské pozice vůči imigrační krizi směrem do zahraničí, zejména pak Evropské unie.

³ Ignazio La Russa (*1947) je bývalým členem konzervativní strany *Aleanza Nazionale* a mezi lety 1994 až 2008 také jejím poslancem. Později (2008 až 2011) zastával post ministra obrany ve vládě S. Berlusconiho za *Popolo della Libertà* a podílel se tak přímo na řízení a obhajobě reaktivních opatření v době imigrační krize. Po rozpadu vlády založil malý národně orientovaný subjekt *Fratelli d'Italia*, za který v roce 2013 obhájil svůj předchozí poslanecký mandát.

⁴ Při zpracování případu byl kladen důraz na jeho kvalitativní dimenzi. Alternativní kvantitativní přístup (měření výskytu a četnosti určitých řečových aktů v čase apod.) byl po předchozí úvaze záměrně nevyužit. Zejména proto, že spojení migrace s bezpečností či stavem nouze bylo v širším politickém diskurzu natolik zjevné, že by kvantifikace sekuritizujících výroků a jejich klasifikace neměly relevantní přidanou hodnotu. Autor se proto vydal cestou popisu a kritické interpretace, jejímž smyslem bylo porozumění předmětu výzkumu a jeho zasazení do historicko-politického kontextu.

⁵ V lednu roku 2011 bylo zahájeno vyšetřování a následně padlo obvinění za údajné porušení zákona, kterého se měl dopustit premiér Berlusconi v roce 2010 v souvislosti s placeným sexem s nezletilou tanečnicí marockého původu Karimou El Mahroug (alias Ruby) a také zneužitím své funkce k ovlivňování pozdějšího vyšetřování. Po několikaletém soudním řízení (v první instanci byl tehdy již expremiér Berlusconi odsouzen k sedmi letům odnětí svobody), jej však v roce 2014 odvolací soud v Miláně osvobodil. Tento verdikt byl definitivně potvrzen i Nejvyšším soudem v březnu 2015.

⁶ Tato norma byla předmětem kritiky, neboť v praxi v určitých případech kolidovala s povinností pomoci plavidlům na moři v nouzi, jak stanovuje mezinárodní právo. Mnozí rybáři v obavě před trestním postihem za „usnadňování nezákonné migrace“ odmítali poskytnout záchrannou pomoc při tragických událostech člunů s migranty.

- ⁷ Andrea Nativi je vojenským analytikem, do roku 2012 taktéž ředitelem odborného měsíčníku *Rivista italiana difesa* zabývajícího se armádními technologiemi, jejich historií a otázkami vojenské strategie. Bývá příležitostně spolupracovníkem několika médií (Rai News 24, Sky TG 24, il Gironale apod.).
- ⁸ Premiér v přibližně patnáctiminutovém projevu před tleskajícím davem přislíbil kromě „kompletní evakuace ostrova“ od přistěhovalců také celou řadu dalších návrhů: dočasné daňové moratorium pro rezidenty, otevření nového kasina, nominaci Lampedusy na Nobelovu cenu míru za oběti spojené s imigrační krizí, propagaci ostrova v médiích (podpora turismu) apod. V závěru svůj zájem o budoucí vývoj stvrdil oznámením o vlastní koupí jedné z přímořských vil, aby se tak „on sám mohl stát Lampedusanem“ (Libera Espressione 2011).
- ⁹ Jedinou výjimku podle vládního návrhu představoval region Abruzzo. Ten byl totiž těžce zasažen a ochromen následky ničivého zemětřesení v dubnu 2009, a proto měl být od participace na celostátním projektu ušetřen.
- ¹⁰ Asi nejlepší ukázkou tehdejšího napětí se stala situace v apulské obci Manduria. Zde zpráva o probíhajícímu transferu čtrnácti set přistěhovalců do již plného stanového města nacházejícího se v její blízkosti vyvolala protesty místních úřadů a následně vyústila v demisi vlivného podtajemníka ministerstva vnitra Alfreda Mantovana a starosty obce Paola Tommasina (oba PdL) (Il Corriere della Sera 2011b).
- ¹¹ Konkrétně k evakuaci nelegálních imigrantů směrem na Sicílii a dále na sever sloužila tři válečná plavidla v čele s lodí San Marco a několik dalších speciálních vyloďovacích člunů (Il Messaggero 2011a).
- ¹² Následující vývoj tento směr jednoznačně potvrdil. Během dlouho očekávané návštěvy předsedy libyjské Národní přechodné rady (NTC) Mustafy Abdula Džalíla v Římě 14. prosince bylo totiž přistoupeno k oficiální re-aktivaci kontroverzní „Smlouvy o přátelství“ z roku 2008 a to jak v oblasti ekonomické, tak i bezpečnostní (Paoletti 2012).
- ¹³ Zásadu solidarity ve věci politik migrace a azylu upravuje Smlouva o fungování EU ve znění Lisabonské smlouvy (Hlava V, kapitola 2, čl. 80). Dále existuje také tzv. doložka solidarity (Hlava VII, čl. 222 též smlouvy), kterou se obecně rozumí okamžitá pomoc zasaženému členskému státu EU, jenž se stal obětí teroristického útoku, přírodního nebo člověkem způsobeného pohromy, a sice prostřednictvím poskytnutí „veškerých nástrojů“, které má Unie k dispozici.
- ¹⁴ Aplikace čl. 20 této směrnice ad hoc na libyjské imigranty, tak jak zamýšlel ministr Maroni, by vedla k automatickému udělení politického azylu všem osobám opouštějícím tehdy válečnou zónu v Libyi. Bylo by tak učiněno skupinově čili bez individuálního přihlídnutí k oprávněnosti nároku konkrétního žadatele.
- ¹⁵ Jak podotkl ministr Maroni během svého vystoupení na plénu poslanecké sněmovny, norma byla zacílena na ty osoby, které vyjádří zájem pokračovat v cestě do jiné evropské země a nezůstat tak trvale na území Itálie. Podle odhadů se tento případ mohl týkat přibližně 80 procent všech příchozích migrantů (Richey 2013: 412).
- ¹⁶ Itálie argumentovala, že pasové kontroly obyvatelstva byly zrušeny již výše zmíněnými dohodami z roku 1995, francouzští reprezentanti se zase odvolávali na společnou smlouvu s Itálií z Chambéry podepsanou v roce 1997, jež mimo jiné předpokládala i možnost recipročního navrácení nezákonných přistěhovalců pro obě signatářské země (Colombo 2012: 152). Pro úplnost je třeba dodat, že rovněž původní Schengenská dohoda (1985) umožňovaly státům v době mimořádné krize obnovit hraniční kontroly až po dobu jednoho měsíce.
- ¹⁷ Ačkoliv je nutné pro přesnost dodat, že již existující právní úprava (zejména tzv. schengenský hraniční kodex z roku 2006) předpokládala možnost znovuzavedení vnitřních hranic v maximální lhůtě 30 dnů (například v době konání mezinárodních sportovních akcí, světových kongresů apod.), mohlo se tak stát jen za velmi výjimečných a přesně definovaných podmínek. Výsledky červnové Evropské rady naopak mířily potenciálně mnohem dále, neboť v jejich jádru stála ochota některých států v čele s Francií pozastavit pod vlivem událostí pro ně aktuálně svazující schengenská pravidla.

Literatura

- Balzacq, Thierry (2005): The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, Vol. 11, No. 2, s. 171–201.
- Buonfino, Alessandra (2004a): Between unity and plurality: the politicization and securitization of the discourse of immigration in Europe. *New Political Science*, Vol. 26, No. 1, s. 23–49.
- Buzan, Barry – de Wilde, Jaap – Wæver, Ole (2005): *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií.
- Buzan, Barry – Wæver, Ole (2009): Macrosecuritization and security constellations: reconsidering scale in securitization theory. *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 2, s. 253–254.
- Colombo, Asher (2012): *Fuori controllo? Miti e realtà dell'immigrazione in Italia*. Bologna: Il Mulino.
- Cuttitta, Paolo (2012): *Lo spettacolo del confine: Lampedusa tra produzione e messa in scena della frontiera*. Milano: Mimesis Edizioni.
- Cuttitta, Paolo (2014): 'Borderizing' the Island. Setting and Narratives of the Lampedusa 'Border Play'. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, Vol. 13, No. 2, s. 196–219.
- Drulák, Petr a kol. (2008): *Jak zkoumat politiku? Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál.
- Huysmans, Jef (2006): *The Politics of Insecurity, Fear, migration and asylum in the EU*. New York: Routledge.
- Richardson, John – Colombo, Monica (2013): Continuity and change in anti-immigrant discourse in Italy: An analysis of the visual propaganda of the Lega Nord. *Journal of Language and Politics*, Vol. 12, No. 2, s. 180–202.

- Richey, Mason (2013): The North African Revolutions: A Chance to Rethink European Externalization of the Handling of Non-EU Migrant Inflows. *Foreign Policy Analysis*, Vol. 9, No. 4, s. 409–431.
- Wæver, Ole (1995): Securitization and Desecuritization. In: Lipschutz, Ronnie (ed.): *On Security*. New York: Columbia University Press, s. 46–86.
- Woods, Dwayne (2010): A critical analysis of the Northern League's ideographical profiling. *Journal of Political Ideologies*, Vol. 15, No. 2, s. 189–219.

Dokumenty

- ANSA – Agenzia Nazionale Stampa Associata (2011): 6. 4. 2014, <http://www.ansa.it/web/notizie/specializzati/mare/2011/02/11/visualizza_new.html_1589354262.html?idPhoto=1>.
- Astrid (2011): *Decreto del presidente del consiglio dei ministri*. 8. 4. 2011, <http://www.astrid-online.it/Normativa/_flussi_nord_Africa.pdf>.
- Belluati, Marinella (2008): *La difficoltà della politica di parlare di sicurezza in campagna elettorale (ma non solo)*. 30. 3. 2014, <<http://www.politicalcommunicationmonitor.eu/ricerche/la-difficolt%C3%A0-della-politica-di-parlare-di-sicurezza-campagna-elettorale>>.
- Buonfino, Alessandra (2004b): *Politics, Discourse and Immigration as a security concern in the EU: a tale of two nations, Italy and Britain*. Paper for Workshop: Who Makes Immigration Policy? Comparative Perspectives in a post 9/11 world, 24. 3. 2014, <www.psa.ac.uk/cps/2004/Buonfino.pdf>.
- Campesi, Giuseppe (2011): *The Arab Spring and the Crisis of European Border Regime: Manufacturing Emergency in the Lampedusa Crisis*. R. Schuman Centre for Advanced Studies, Working Paper, 27. 4. 2014, <<http://cadmus.eui.eu/handle/1814/19375>>.
- Carrerra, Sergio – den Hertog, Leonhard – Parkin, Joanna (2012): *EU Migration Policy in the Wake of the Arab Spring: What Prospects for EU–Southern Mediterranean Relations?* MEDPRO Technical Report, No. 15, 10. 4. 2014, <<http://ssrn.com/abstract=2135477>>.
- EU Observer (2011a): Barroso warns of extremism in immigration debate, 21. 4. 2014, <<http://euobserver.com/justice/32181>>.
- EU Observer (2011b): Italian minister questions value of EU membership, 20. 4. 2014, <<http://euobserver.com/justice/32155>>.
- Euronews (2011): France angers Italy after blocking migrants at border, 20. 4. 2014, <<http://www.euronews.com/france-angers-italy-blocking-migrants-at-border>>.
- European Commission (2011): Press release, 3. 2. 2014, <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-106.htm?>.
- European Council (2011): European Council Conclusions, 23/24 June 2011, 8. 4. 2014, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/123078.pdf>.
- Frontex (2011): Frontex 2011 Runnig. 8. 4. 2014, <<http://www.frontex.europa.eu/news/hermes-2011-running-T7bJgL>>.
- Gazzetta ufficiale (2011): *Decreto-legge 23 giugno 2011, n. 89*. 14. 4. 2014, <<http://www.gazzettaufficiale.it/gunewsletter/dettaglio.jsp?service=1&datagu=2011-06-23&task=dettaglio&numgu=144&redaz=011G0128&tmstp=1309773466873>>.
- Giornalettismo (2011): Le armi di Gheddafi contro l'Italia? Terrorismo e immigrati come proiettili. 20. 4. 2014, <<http://www.giornalettismo.com/archives/118319/terrorismo-e-immigrati-come-proiettili-sono-le-armi-di-gheddafi>>.
- Governo italiano (2010): Immigrazione in Italia, Statistiche sbarchi. 8. 3. 2014, <http://www.interno.gov.it/immigrazione/2010_08_09_Statistiche_sbarchi.html>.
- Governo italiano (2011a): 7. 4. 2014, <http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stampa/notizie/immigrazione/069_2011_04_07_informativa_Maroni_alla_Camera.html_1478334785.html>.
- Governo italiano (2011b): 19. 4. 2014, <http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stampa/notizie/2011_maroni_ripristinata_espulsione_coattiva_clandestini.html_17226568.html>.
- Il Blitz quotidiano (2011a): Lampedusa, una coppia: „Aggrediti in casa e derubati dagli immigrati.. Gli investigatori: „Solo un furto“. 21. 4. 2014, <<http://www.blitzquotidiano.it/ronaca-italia/lampedusa-luigi-salina-immigrati-aggressione-800433/>>.
- Il Blitz quotidiano (2011b): Libia, Maroni insiste sugli immigrati: „Rischio fughe di massa verso l'Italia“. 6. 4. 2011, <<http://www.blitzquotidiano.it/libia-migranti-maroni769342/>>.
- Il Corriere della Sera (2009): Archivio storico, Serrata totale a Lampedusa: „Non diventeremo come Alcatraz.“ 8. 4. 2014, <http://archiviostorico.corriere.it/2009/Lampedusa_Non_diventeremo8987.html>.
- Il Corriere della Sera (2011a): Berlusconi: 100 rimpatri al giorno. Appello a Tunisi: È uno tsunami umano. 18. 4. 2014 <http://www.corriere.it/politica/11_aprile_01/immigrazione-piano-cabina-regia_ef3d7c94-5c38-11e0-b06c-b43ad3228bba.shtml>.
- Il Corriere della Sera (2011b): Immigrazione, Mantovano si dimette Stato-regioni: „profughi in tutta Italia“. 16. 4. 2014, <http://www.corriere.it/politica/11_marzo_30/mantovano-dimissioni-polemica-immigrati_manduria_3af0b166-5af8-11e0-9f1f-2edbd1a49bbb.shtml>.
- Il Fatto quotidiano (2011a): Lega nord, dal Friuli proposta choc: „Campi di lavoro per gli immigrati libici.“ 9. 4. 2014, <<http://www.ilfattoquotidiano.it/2011/03/02/proposta-choc-della-lega-del-friuli-campi-di-lavoro-per-gli-immigrati-libici/94721/>>.

- Il Fatto quotidiano (2011b): Gheddafi minaccia la Ue sugli immigrati e adesso l'Italia teme un'invasione di migranti. 6. 4. 2014, <<http://www.ilfattoquotidiano.it/2011/02/20/crisi-in-libia-e-adesso-litalia-teme-uninvasione-di-migranti/93121/>>.
- Il Giornale (2011a): Quell'ondata infinita: già 18mila clandestini sbarcati a Lampedusa. 22. 4. 2014, <<http://www.ilgiornale.it/qondata-infinita-gi-18mila-clandestini-sbarcati.html>>.
- Il Giornale (2011b): E' allarme immigrazione clandestina dalla Libia. I rifugiati ci costeranno 500 milioni al mese. 18. 4. 2014, <<http://www.ilgiornale.it/news/e-allarme-immigrazione-clandestina-libia-i-rifugiati-ci.html>>.
- Il Giornale (2011c): È un esodo biblico. Maroni all'attacco: l'Europa ci lascia soli. 8. 4. 2014, <<http://www.ilgiornale.it/esodo-biblico-maroni-al-attacco-l-europa-ci-lascia-soli>>.
- Il Libero quotidiano (2011): Bossi non si fida: „Così milioni di immigrati in Italia.“ 6. 4. 2014, <http://www.liberoquotidiano.it/news/695065/Bossi_non_si_fidaCos%EC_milioni_di_immigrati_in_Italia_.html>.
- Il Messaggero (2011a): Navi della Marina militare verso la Libia. Costituito comitato permanente di crisi. 11. 4. 2014, <http://www.ilmessaggero.it/esteri/navi_della_marina_militare_verso_la_libia_costi_tuiscono_per_manente_di_crisi/notizie/139597.shtml>.
- Il Messaggero (2011b): Un centinaio di libici sbarcano in Sicilia. Lampedusa esplose: 5.400 immigrati. 13. 4. 2014, <http://www.ilmessaggero.it/home_initalia/primopiano/un_centinaio_di_libici_sbarcano_in_sicilia_lampedusa_esplode_5400_immigrati/notizie/142586.shtml>.
- Il Resto del Carlino (2011): Tentano furto a ipermercato. Arrestati immigrati arrivati da Lampedusa, 24. 4. 2014, <http://www.ilrestodelcarlino.it/bologna/cronaca/2011/04/14/490423tentanofurto_ipermercato.shtml>.
- Il Secolo XIX (2011): Migrati collasso in Ventimiglia. 2. 2. 2014, <http://www.ilsecoloxix.it/p/imperia/2011/03/31/AOWHzvI-migranti_collasso_venti_miglia.shtml>.
- Il Sole 24 Ore (2011a): L'immigrazione scuote il Governo. 8. 4. 2014, <<http://www.ilssole24ore.com/2011-03-31/immigrazione-scuote-governo.html>>.
- Il Sole 24 Ore (2011b): „Servono 100 milioni di euro“. Maroni chiede aiuto alla Ue per far fronte all'emergenza immigrazione. 8. 4. 2014, <<http://www.ilssole24ore.com/art/notizie/2011-02-14/polemica-maroni-commissaria-immigrati-140124.shtml?uid=AaZiWE8C&fromSearch>>.
- Il Sole 24 Ore (2011c): Germani contro visti. 10. 4. 2014, <<http://www.ilssole24ore.com/2011-04-08/germania-contro-visti-21273.shtml>>.
- Il Tempo (2011): Frattini: sbarchi criminali a Lampedusa. 15. 3. 2014, <<http://www.iltempo.it/cronache/2011/05/14/frattini-sbarchi-criminali-a-lampedusa-1.86239>>.
- La Lettera 43 (2011): Italia nel mirino Gheddafi: „Siete dei traditori“. Pericolo di terrorismo. 21. 4. 2014, <http://www.lettera43.it/economia/industria/11164/ecco-quello-che-rischia-davvero-il-nostro-paese_breve.htm>.
- La Repubblica (2011a): *Memorandum d'intesa tra il Governo italiano e il Consiglio Nazionale Transitorio libico*. 31. 1. 2014, <<http://download.repubblica.it/pdf/2011/migrazione.pdf>>.
- La Repubblica (2011b): Sbarchi di tunisini al sud Maroni: tra loro terroristi. 30. 3. 2014, <<http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2011/02/10/sbarchi-di-tunisini-al-sud-maroni-tra.html>>.
- La Repubblica (2011c): Maroni: „Rischi umanitari e terrorismo“. L'Italia chiede missione davanti alla Tunisia. 6. 3. 2014, <http://www.repubblica.it/cronaca/2011/02/11/news/maroni_problema_tunisia-12329395/>.
- La Repubblica (2011d): Le promesse di Berlusconi a Lampedusa, „Immigrati via in 60 ore e Nobel per la pace“. 22. 4. 2014, <http://www.repubblica.it/politica/2011/03/30/news/berlusconi_show_a_lampedusa-14274993/>.
- La Repubblica (2011e): Bossi: „Immigrati föra da i ball“. Berlusconi arriva sull'isola. 8. 4. 2014, <http://www.repubblica.it/politica/2011/03/29/news/bossi_immigrati_fora_da_i_ball-14227475/>.
- La Repubblica (2011f): Maroni firma l'accordo a Tunisi: „Sono previsti anche i rimpatri“. 8. 4. 2014, <http://www.repubblica.it/cronaca/2011/04/05/news/maroni_a_tunisi-14512895/>.
- La Repubblica (2014): Da Berlusconi a Monti, la drammatica estate 2011 tra spread e rischi di bancarotta. 12. 3. 2015, <http://www.repubblica.it/politica/2014/02/10/news/estate_2011_spread_berlusconi_bce_monti_governo_napolitano-78215026/>.
- La Sicilia Web (2011): La Russa: „Pericolo attentati“. 20. 4. 2014, <<http://www.lasiciliaweb.it/esteri/la-russa-pericolo-attentati-lasiciliaweb>>.
- La Stampa (2011a): Altri sbarchi, Lampedusa al collasso. Maroni: siamo soli, l'Ue non fa nulla. 13. 4. 2014, <<http://www.lastampa.it/2011/02/13/italia/cronache/altri-sbarchi-lampedusa-al-collassomaroni-siamo-soli-l-ue-non-fa-nulla-399OS1AzKG1/pagina.html>>.
- La Stampa (2011b): Italia, Francia e Spagna all'Europa: Serve un fondo per gli immigrati. 14. 3. 2014, <<http://www.lastampa.it/2011/02/23/italia/cronache/italia-francia-e-spagna-all-europa-serve-un-fondo-per-gli-immigrati-9O2XW7LGXUYb06dxBwm61N/pagina.html>>.
- Libera Espressione (2011): Silvio Berlusconi a Lampedusa. 20. 4. 2014, <<http://www.youtube.com/watch?v=KJJRDdFOp0>>.
- L'Unità (2011): Castelli provoca: „Sparare agli immigrati“. 21. 4. 2014, <<http://www.unita.it/castelli-provoca-sparare-agli-immigrati-1.282532>>.
- Lupo, Danilo (2011): Manduria come Alcatraz?: fuga di massa dal campo migranti 23. 4. 2014, <http://www.youtube.com/watch?v=Ep_1kpJYfDs>.
- Marchetti, Chiara (2012): *Framing emergency. Italian response to 2011 (forced) migrations from Tunisia and Libya*. Working Paper, University of Milan, 2. 1. 2014, <http://www.academia.edu/2309681/Framing_emergency_Italian_response_to_2011_forced_migrations_from_Tunisia_and_Libya#>.

NEBEZPEČNÁ MIGRACE?

- Memoli, Vincenzo (2012): *Da destra a sinistra e da sinistra a destra: performance, scandali politici e popolarità dei governi della Seconda Repubblica*, Università degli Studi di Milano, 15. 3. 2012, <<http://www.sisp.it/files/papers/2012/vincenzo-memoli-1343.pdf>>.
- Ministero degli Affari Esteri (2011): *Accordo Italia Tunisia*. 8. 4. 2014, <http://www.esteri.it/Notizie/2011/04/20110406_Accordo_ItaliaTunisia.htm>.
- Ministero dell'Interno (2009): *Italsko-libyjská smlouva o vzájemném přátelství a spolupráci*. 19. 4. 2014, <http://www.interno.gov.it/mininterno/site/it/sezioni/servizi/legislazione/accordi_internazionali/97_2009_02_06.html>.
- Oggimedia (2011): *Sbarco immigrati: Oggimedia intervista il Sindaco di Lampedusa, Dott. Bernardino De Rubeis*, 28. 4. 2014, <<http://oggimedia.it/component/tag/bernardino-de-rubeis.html>>.
- Oknotizie (2011): *Premier, soluzione rapido, o pagheremo alle amministrative*. 23. 4. 2014, <<http://oknotizie.virgilio.it/go.php?us=10411ae557487fb7>>.
- Paoletti, Emanuela (2012): *Migration Agreements between Italy and North Africa: Domestic Imperatives versus International Norms*. Middle East Institute, 2. 1. 2014, <http://www.mei.edu/migration-agreements-between-italy-and-north-africa#_ftn7>.
- Rainews 24 (2011a): *Bossi, mandiamo gli immigrati in Francia e in Germania*. 21. 4. 2014, <<http://www.rainews24.rai.it/it/news.php?newsid=150338>>.
- Rainews 24 (2011b): *Frattini: „I migranti tunisini vanno rimpatriati“*. 24. 4. 2014, <<http://www.rainews24.rai.it/it/news.php?newsid=151460>>.
- Tagliareni, Bruno (2011): *La fuga degli immigrati da Manduria del 1 aprile*. TG LA7, 21. 4. 2014, <<http://www.youtube.com/watch?v=toy8npcA8rs>>.
- TGCOM24 (2011): *Clandestini, il premier firma ordinanza*. 20. 4. 2014, <<http://www.tgcom24.mediaset.it/politica/articoli/articolo503588.shtml>>.
- The Telegraph (2015): *Greece's defence minister threatens to send migrants including jihadists to Western Europe*. 10. 3. 2015, <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11459675/Greeces-defence-minister-threatens-to-send-migrants-including-jihadists-to-Western-Europe.html>>.
- Tondini, Matteo (2010): *Fishers of Men? The Interception of Migrants in the Mediterranean Sea and Their Forced Return to Libya*. INEX, 15. 4. 2014, <<http://ssrn.com/abstract=1873544> or <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1873544>>.

Poznámka

Tento text vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd UK č. 260 111/ 2014 „Politické konflikty a tvorba politiky na počátku 21. století“. Autor by rád touto cestou poděkoval svému školiteli Vítu Stráteckému za podnětné konzultace, stejně tak jako šéfredaktorovi časopisu Mezinárodní vztahy Vítu Benešovi a dvěma anonymním recenzentům za cenné připomínky, které vedly ke zkvalitnění textu.